

Larisa Kasumagić Kafedžić¹

MEDIJSKA PISMENOST U DIGITALNOM DOBU²

Knjiga *Medijska pismenost u digitalnom dobu* sadržava osam radova koji, prikazujući relevantne teorijske okvire recentnih svjetskih istraživanja u oblasti medijske i informacijske pismenosti i novih pristupa i savremenih trendova u odgojno-obrazovnim programima, pokušavaju ukazati na moguće načine razvoja navedenih kompetencija u Bosni i Hercegovini putem zakonodavne i medijske regulacije, odgojno-obrazovnog sistema i aktivnosti nevladinog sektora i medija. Istraživački napori i detaljne analize autora ovih članaka (Vesima Čičkušić, Vuk Vučetić, Mario Hibert, Namir Ibrahimović, Vanja Ibrahimbegović Tihak, Sandra Bjelan Guska, Lea Tajić, Beba Ešrefa Rašidović) razmatraju različite trendove u razvoju medijske pismenosti u kontekstu kritičko-pedagoških orijentacija i ukazuju na važnost sistematičnog pristupa, prvenstveno u domenu edukacije, a sve prikazane analize mogu se grupirati u nekoliko ključnih tema koje se međusobno prožimaju u svim radovima:

- Stvaranje informacijskog hiperprostora, spektakularizacija svakodnevnice u savremenom društvu „medijatizovanog” čovjeka jeste medij unutar kojeg relativno laka dostupnost informacija ne znači u isto vrijeme stvaranje novoga znanja. Informacija sama po sebi nikad ne predstavlja samo znanje, niti prenošenje informacija znači prenošenje znanja, što direktno korespondira sa savremenim konstruktivističkim poimanjem procesa učenja i podučavanja, gdje se podučavanje ne smatra procesom „ulijeivanja” znanja u prazne čaše, jer je učenje aktivan proces konstruiranja znanja. S druge strane, društvena izolovanost i usamljenost rezultira korištenjem društvenih medija za pronalaženje zajednica i veza koje su narušene u stvarnom svijetu i koje se nastoje nadoknaditi i obnoviti u virtualnom društvenom prostoru, te tako mnoge društvene mreže

1 Dr. Larisa Kasumagić Kafedžić, docent na Odsjeku za anglistiku, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu; e-mail: larisakasumagic@yahoo.com

2 Prikaz knjige *Medijska pismenost u digitalnom dobu*. Izdavač: *Internews* u Bosni i Hercegovini. Za izdavača: Sue Folger. Urednica: Vanja Ibrahimbegović Tihak. Godina izdanja: 2015.

stvaraju u ljudima pozitivan osjećaj povezanosti s drugima dajući im osjećaj učešća u društvenim pitanjima a da pri tome ne zahtijevaju poseban napor. U takvom kontekstu, tehnologija jeste značajna, ali isto tako može da bude dovoljno ozbiljna opasnost i može dovesti do konzumentskog odnosa i prihvatanje svega što je nadohvat „miša”, pa bi „klikanje moglo zamijeniti mišljenje i razmišljanje”. Novi mediji nude mogućnost za otvorenost i demokratiju, ali isto tako i za nevidljivu pasivizaciju i kontrolu.

- Informatička pismenost predstavlja podlogu za informacijsku pismenost, gdje suština nije u tehnološkoj infrastrukturi i vještinama njenog korištenja kao svojevrsne informatičke virtuoznosti nego u vještinama za samostalno pretraživanje, pristupanje, selektiranje i vrednovanje informacije s ciljem trajnog stjecanja znanja, što može ostvariti samo informacijski pismena osoba i zato informacijska pismenost nalazi svoje mjesto u obrazovnim programima svih ekonomski razvijenih zemalja.
- Značaj metakompetencija za informacijsku pismenost i njihov interdisciplinarni karakter posebno ističu bibliotečko-informacijski stručnjaci, koji ulažu velike napore da skrenu pažnju šire društvene javnosti na značaj metakompetencija, koje su sadržane u pojmu informacijske pismenosti, i na njihov interdisciplinarni karakter, pri čemu se informacijska pismenost ne može svesti samo na funkcionalne vještine niti se ona može vezati isključivo za biblioteke neovisno od drugih akademskih praksi i mišljenja. Informacijska pismenost nije ni dodatak, opcija ili dopuna nastavnom planu i programu, ona je kontinuum sposobnosti, ponašanja, pristupa i vrijednosti koje su duboko isprepletene s upotrebom informacija, tako da su fundamentalni element učenja, školovanja i istraživanja.
- Medijska pismenost je u protekloj deceniji dobila značajno mjesto u evropskoj medijskoj politici, što je rezultiralo povećanjem angažmana evropskih regulatora za audiovizelne medije i oblasti medijske pismenosti i u isto je vrijeme sastavni dio obrazovne politike, s tendencijom daljeg intenziviranja i razvoja. Iako se unapređenje medijske pismenosti ne navodi eksplicitno u zakonodavnom okviru kao obaveza, Regulatorna agencija za komunikacije BiH, slijedeći regulatorne prakse u Evropi, preuzela je zadaću unapređenja medijske pismenosti i podizanja svijesti o odgovornom i sigurnom korištenju svih medijskih usluga.

- Iako su mnogi programi usmjereni na motiviranje internetske generacije i digitalnih urođenika upotrebom dodatnih tehnoloških alata, razvijanje kritičkog mišljenja i ovladavanje vještinama argumentacije i kritičkog dijaloga, kao preduvjeta za razvoj informacijske pismenosti, trebali bi biti njihov primarni fokus. Važno načelo savremene nastave postaje učenje utemeljeno na istraživanju, a nastavni proces zasniva se na pripremanju studenata za kritičko propitkivanje i ovladavanje vještinama argumentacije.
- Intelektualna kritika ideologije „informacijskog konzumerizma”, analiziranje mehanizama ugnjetavanja i represije, preispitivanje institucionaliziranih pedagoških praksi te prepoznavanje važnosti kritičke pedagogije kao osnovnog pedagoškog okvira za podučavanje medijske i informacijske pismenosti u kontekstu „erozije privatnosti” i odnosa moći, koju je neophodno kontekstualizirati, povezati sa specifičnom zajednicom i obrazovnom kulturom, također treba da bude u fokusu obrazovnih politika i odgojno-obrazovnih programa.
- Neophodnost uključivanja medijske edukacije u sve nivoe obrazovnog sistema unutar jasno definirane strategije na državnom nivou, a ne samo kroz seminare i edukacije koji se organizuju u nevladinom sektoru, ili stidljivo preko predmeta kao što su kultura govora ili medijska kultura. Metodička raznolikost i razvoj didaktičkog materijala za medijski odgoj u osnovnim i srednjim školama, ali i na nastavničkim fakultetima, ključni su kako bi se uvažila sva heterogenost pretpostavki za uspješno poučavanje i učenje te obogaćivanje i širenje metodičkog repertoara i prevođenje u raznovrsne sadržaje i načine učenja (predstave, igrokazi, slike, muzičko-scenski sadržaji, forum teatar i sl.) koji bi učenika stavili u aktivni položaj učenja i dekonstruiranja problema te iznalaženja mogućih rješenja simuliranih životnih situacija.

Ono što je zajedničko u svim radovima knjige *Medijska pismenost u digitalnom dobu* jeste suštinsko razumijevanje da obrazovanje nikada nije neutralno, i nikada nije apolitično. Obrazovanje i treba da ima pokretačku, transformacijsku, motivacijsku, poticajnu, i prosvjetiteljsku ulogu i snagu, i treba da se opire i suprotstavlja politikama indoktrinacije i jedoumlja. Nije bitno samo šta se podučava nego i kako se podučava. Velik broj demokratskih država ugradio je u svoje kurikulumne programe građanskoga, međukulturnog, medijskog i političkog obrazovanja, čiji je glavni cilj poticanje razvoja kritičke

medijske pismenosti, međukulturnog razumijevanja i empatije te građanskih kompetencija kod mladih ljudi. Zanemarivanje ovih tema u obrazovanju dovodi do ozbiljnih negativnih posljedica u razvoju demokratske političke kulture. Stoga ovakvi i slični radovi predstavljaju važan doprinos u poticanju aktivnog građanskog sudjelovanja u demokratskim društvima jer ukazuju na ključne kompetencije medijskog odgoja i kritičke medijske i informacijske pismenosti, koje se razvijaju tokom cjelokupnog socijalizacijskog procesa u svima predmetnim područjima i na svim uzrasnim nivoima, a presudnu ulogu u poticanju njihovog razvoja ima obrazovanje.